

ҰЛТТЫҚ-МӘДЕНИ ЭЛЕМЕНТТЕРДІ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ ТӘРБИЕДЕ БІЛІМ БЕРУ БОЙЫНША БОЛАШАҚ ПЕДАГОГТАРДЫ ДАЯРЛАУДАҒЫ АДАПТАЦИЯ

Отызбаева Ж.К.

«Үштөбе қаласының гуманитарлық колледжі», Қазақстан Республикасы, Үштөбе қ.

*e-mail: janar051977@mail.ru

Бұл мақала Қазақстан Республикасының мектепке дейінгі білім беру кеңістігіндегі өзекті мәселе – болашақ педагогтарды ұлттық мәдениет құндылықтары негізінде кәсіби даярлаудың тиімді жолдарын іздестіруге арналған. Зерттеу жұмысының жаңалығы мектепке дейінгі білім беру бағдарламаларында бұрын-соңды қолданылмаған, бірегей әдістемелік тәсіл ұсынуында. Ол – студенттердің шығармашылық және педагогикалық құзыреттіліктерін дамыту үшін қазақтың ұлттық ою-өрнектерімен әшекейленген әртүрлі гипс бұйымдарын (киіз үй, асық, қобдиша, ұлттық бас киім үлгілері) жасау және көркемдеу процесін пайдалануға негізделген. Мақалада гипс құюдың технологиялық аспектілері, дәстүрлі ою-өрнектердің семантикасы мен символикасы, сондай-ақ қазақтың ұлттық ойындары мен салт-дәстүрлерінің мектепке дейінгі білім берудегі дидактикалық әлеуеті қарастырылады. Тәжірибелік зерттеу нәтижелері көрсеткендей, аталған әдістеме студенттердің шығармашылық белсенділігінің орташа есеппен 35%-ға артуына, ұлттық мәдениетке қызығушылығының 40%-ға жоғарылауына және кәсіби-педагогикалық дағдыларының сапалық жағынан жақсаруына ықпал етеді. Зерттеудің практикалық маңыздылығы – ұсынылған әдістемелік ұсынымдар мен практикалық материалдар мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының педагогтарына және оқытушыларына ұлттық-мәдени білім беруді ұйымдастыруда көмекші құрал ретінде пайдалануға мүмкіндік береді.

Түйін сөздер: ұлттық ою-өрнек, гипс бұйымдары, мектепке дейінгі білім беру, педагогикалық даярлық, қазақ ұлттық ойындары, мәдени мұра, шығармашылық әдістер, этномәдени білім беру, ұлттық құндылықтар.

Кіріспе

Жаһандану қарқынының жеделдеуі және мәдениеттердің өзара әрекеттесуінің артуы жағдайында ұлттық мәдени мұраны сақтау және дамыту түрлі елдердің, соның ішінде Қазақстанның білім беру жүйелері үшін ерекше маңызға ие [1]. Полимәдениеттілік негізгі әлеуметтік және білім беру парадигмаларының бірі болып табылатын Қазақстан Республикасында ұлттық бірегейлікті қалыптастыру және мәдени әртүрлілікті құрметтеу мәселелері білім беру саясатында басымдыққа ие [2]. Мектепке дейінгі білім беру үздіксіз білім берудің алғашқы сатысы ретінде мәдени өзін-өзі тану және жеке тұлғаның азаматтық жауапкершілігінің іргетасын қалауда шешуші рөл атқарады [3].

Қазіргі педагогика ғылымы мен практикасында мәдениетті тұлғаның дамуының және табысты әлеуметтендірудің маңызды факторы ретінде қарастыратын этно-мәдени тәсілге қызығушылық артуда [4]. Мектепке дейінгі білім берудің болашақ педагогтарын даярлау контекстінде ұлттық-мәдени элементтерді оқу процесіне интеграциялаудың тиімді әдістерін іздеу ерекше өзектілікке ие болып отыр. Педагогтарды даярлаудың дәстүрлі нысандары мен әдістері мектепке дейінгі білім беру ұйымдарының этно-мәдени білім беру саласындағы студенттердің құзыреттіліктерінің қажетті деңгейін әрқашан толық көлемде қамтамасыз ете бермейді [5]. Осыған байланысты болашақ педагогтардың әдістемелік арсеналын байытуға және оларда ұлттық мәдениет құндылығы туралы терең түсінік қалыптастыруға қабілетті инновациялық тәсілдерді іздеу белсенді түрде жүргізілуде.

Осыған байланысты перспективалы бағыттардың бірі – халық және сәндік-қолданбалы өнерді, атап айтқанда ұлттық ою-өрнектермен гипс бұйымдарын жасау техникасын пайдалану [6]. Дәстүрлі кәсіптер мен символиканы практикалық меңгеруге негізделген бұл тәсіл студенттердің көркемдік-шығармашылық қабілеттерін дамытып қана қоймай, олардың ұлттық мәдениет атмосферасына енуін қамтамасыз етеді, оны зерттеуге және көпшілікке таратуға тұрақты қызығушылықты қалыптастырады. Оқу процесінде қазақтың дәстүрлі тұрмыс заттары мен ойыншықтарын (киіз үйлер, асықтар, қазандар, қобдишалар, ұлттық бас киімдер) имитациялайтын және қазақтың ұлттық ою-өрнектерімен және түркі петроглифтерімен безендірілген гипс формаларын пайдалану ерекше өзектілікке ие болып отыр. Практикалық қызмет пен этно-мәдени контенттің мұндай үйлесімі Қазақстандағы мектепке дейінгі білім берудің болашақ педагогтарының кәсіби құзыреттілігін қалыптастыру үшін өте тиімді болып табылады.

Нағыз зерттеудің

Мақсаты – Қазақстандағы мектепке дейінгі білім берудің болашақ педагогтарын кәсіби даярлау процесінде халық және сәндік-қолданбалы өнерді, атап айтқанда ұлттық ою-өрнектермен гипс бұйымдарын жасау техникасын адаптациялаудың тиімділігін теориялық тұрғыдан негіздеу және тәжірибелік тұрғыдан растау.

Аталған мақсатқа қол жеткізу үшін келесі **міндеттер** қойылды:

- Қазақстанның мектепке дейінгі білім беру және педагогикалық білім беру жүйесіне ұлттық-мәдени элементтерді интеграциялау проблемасының теориялық негіздері мен қазіргі жағдайын талдау.
- Гипс формалары мен ұлттық ою-өрнектерді пайдалана отырып, халық және сәндік-қолданбалы өнерді адаптациялау негізінде мектепке дейінгі білім берудің болашақ педагогтарын кәсіби даярлаудың әдістемелік жүйесінің моделін әзірлеу.
- Педагогикалық жоғары оқу орны студенттерін даярлаудың оқу процесінде әзірленген модельді тәжірибелік тұрғыдан сынақтан өткізу және оның кәсіби құзыреттіліктері мен этно-мәдени хабардарлығының даму динамикасына әсерін бағалау.
- Мектепке дейінгі білім беру педагогтарын кәсіби даярлау тәжірибесінде әзірленген модельді тиімді жүзеге асыруға ықпал ететін педагогикалық шарттар мен әдістемелік ұсыныстарды анықтау.
- Зерттеудің алынған нәтижелерін қорытындылау және педагогикалық жоғары оқу орындарының оқытушылары мен мектепке дейінгі білім беру жүйесінің практикалық қызметкерлері үшін практикалық ұсыныстарды тұжырымдау.

Материалдар мен әдістер

Зерттеудің мақсаты мен міндеттеріне қол жеткізу үшін алынған деректердің жан-жақтылығы мен сенімділігін қамтамасыз ететін өзара толықтыратын әдістер кешені қолданылды. Бұл әдістерді таңдау білім беру әдістемесінің болашақ педагогтардың кәсіби құзыреттілігі мен этно-мәдени хабардарлығының дамуына әсерін зерттеуге бағытталған педагогикалық зерттеудің ерекшелігімен шартталған [7, 8].

Теориялық талдау

Теориялық талдау жұмыстың тұжырымдамалық негізін қалыптастыруға және әдіснамалық тәсілдерді анықтауға мүмкіндік берген зерттеудің бастапқы кезеңінде жетекші әдіс ретінде көрінді. Теориялық талдау шеңберінде келесілер зерделенді:

- **Ғылыми жарияланымдар:** этно-мәдени білім беру, педагогикалық кадрларды даярлау, білім беруде халық және сәндік-қолданбалы өнерді пайдалану проблемаларына, соның ішінде Қазақстанның және басқа елдердің мектепке дейінгі білім беру және педагогикалық білім беру саласына арналған рецензияланатын ғылыми журналдардағы мақалалар, монографиялар, ғылыми еңбектер жинақтары [4, 6, 9]. Көркемдік-эстетикалық тәрбие берудің этнопедагогикалық аспектісін және ұлттық дәстүрлерді қазіргі заманғы білім беруге интеграциялауды қарастыратын жұмыстарға ерекше назар аударылды [10].

• **Нормативтік-құқықтық құжаттар:** Қазақстан Республикасының Мектепке дейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты (МЖМБС МДБ РК) [7], Қазақстан Республикасының 2023-2029 жылдарға арналған мемлекеттік білім беру саясатының тұжырымдамасы [2], сондай-ақ мектепке дейінгі және педагогикалық білім беру саласындағы педагогтарды этно-мәдени білім беру контекстінде даярлаудың мазмұны мен талаптарын регламенттейтін өзге де нормативтік актілер мен әдістемелік ұсынымдар. Осы құжаттарға талдау жасау Қазақстандағы этно-мәдени білім берудің нормативтік негіздері мен басымдықтарын анықтауға және білім беру процесіндегі халық өнерінің орнын айқындауға мүмкіндік берді.

• **Әдістемелік материалдар:** мектепке дейінгі мекемелердің білім беру практикасында және педагогикалық білім беруде халық және сәндік-қолданбалы өнерді пайдалану тәжірибесін сипаттайтын оқу-әдістемелік құралдар, курстардың бағдарламалары, тәжірибелі педагогтардың әдістемелік әзірлемелері. Әдістемелік материалдарды зерделеу этно-мәдени білім берудің қолданыстағы тәсілдерін, әдістері мен технологияларын анықтауға және жаңа, тиімдірек әдістемелерді әзірлеу қажеттілігін айқындауға мүмкіндік берді.

Сауалнама

Сауалнама студенттердің қазақ мәдениеті мен сәндік-қолданбалы өнерге деген бастапқы және динамикалық қызығушылық деңгейін бағалау, сондай-ақ олардың тиісті дағдыларды меңгеру деңгейіне өзіндік баға беруін анықтау үшін эмпирикалық деректерді жинау әдісі ретінде қолданылды. **Құрал-саймандар:** сауалнама жүргізу үшін келесі аспектілерді анықтауға бағытталған жабық және ашық типті сұрақтарды қамтитын сауалнама әзірленді:

• **Қазақ мәдениеті мен дәстүрлеріне қызығушылық:** 5 балдық шкала бойынша («төменнен» «жоғарыға» дейін) бағаланды және қызығушылықтың немесе оның жоқтығының уәждемесі туралы ашық сұрақпен толықтырылды.

• **Педагогты кәсіби даярлаудағы ұлттық-мәдени құрамдас бөліктің маңыздылығын бағалау:** келісім шкаласының көмегімен («толықтай келіспеуден» «толықтай келісуге» дейін) және өз ұстанымын дәлелдеу туралы ашық сұрақтың көмегімен бағаланды.

• **Халықтың сәндік-қолданбалы өнерінің түрлері мен техникалары туралы хабардарлық деңгейі:** жауап нұсқалары бар сұрақтардың көмегімен (ең танымал түрлері мен техникаларының тізімінен таңдау) және студентке таныс Қазақстанның халық өнерінің аймақтық ерекшеліктері туралы ашық сұрақтың көмегімен анықталды.

• **Сәндік-қолданбалы шығармашылық саласындағы практикалық қызмет тәжірибесі:** мектепте, отбасында, қосымша білім беруде халық шығармашылығымен айналысу тәжірибесінің болуы туралы сұрақтардың және шығармашылық қызметтің ең қызықты түрлері туралы ашық сұрақтың көмегімен анықталды.

Қатысушылар: сауалнамаға Үштөбе қаласы Гуманитарлық колледжінің «Мектепке дейінгі білім беру» мамандығының 2-3 курс студенттерінен 35 студент қатысты. Сауалнама педагогикалық эксперименттің басында және соңында (эксперименттік әдістемені жүзеге асыруға дейін және одан кейін) анонимді түрде жүргізілді. Сауалнама деректерін өңдеу сандық талдауды (пайыздарды, орташа мәндерді есептеу) және ашық сұрақтарға жауаптардың сапалық талдауын (тақырыптық кодтау және жауаптарды санатқа бөлу) қамтыды [11].

Сараптамалық сұхбат

Сараптамалық сұхбат этно-мәдени білім берудің проблемалары мен перспективаларына және мектепке дейінгі білім беру педагогтарын даярлауда халық өнерін пайдалануға қатысты тәжірибелі педагогтардың терең пікірлері мен бағаларын алу үшін сапалық зерттеу әдісі ретінде пайдаланылды. **Құрал-саймандар:** сұхбат жүргізу үшін негізгі сұрақтар блогын қамтитын, бірақ сұрақтардың тұжырымдамалары мен реттілігіндегі икемділікке жол беретін жартылай құрылымдық гайд (сұхбат жоспары) әзірленді. Сұхбат гайды келесі тақырыптарды қамтыды:

- **Қазіргі мектепке дейінгі білім берудегі этно-мәдени құрамдас бөліктің өзектілігі мен маңыздылығы** (ағымдағы жағдайды бағалау, даму тенденциялары, қазіргі заманғы білім беру сұраныстарына сәйкестігі).

- **Этно-мәдени білім берудің дәстүрлі және инновациялық әдістерінің тиімділігі** (түрлі тәсілдерді салыстыру, артықшылықтары мен кемшіліктерін анықтау, халық өнерін пайдалану әлеуетін бағалау).

- **Үштөбе қаласының Гуманитарлық колледжінің оқу процесінде халық және сәндік-қолданбалы өнерді пайдалану тәжірибесі** (қолданыстағы практиканы талдау, олардың тиімділігін бағалау, сәтті мысалдар мен проблемалық аймақтарды анықтау).

- **Мектепке дейінгі білім беру педагогтарын даярлауға ұлттық-мәдени элементтерді одан әрі интеграциялау перспективалары** (оқу бағдарламаларын, әдістемелік қамтамасыз етуді жетілдіру бойынша ұсыныстар, студенттердің практикалық қызметін ұйымдастыру).

Қатысушылар: сарапшылар ретінде педагогикалық білім беру жүйесінде 5 жылдан кем емес жұмыс өтілі бар және педагогикалық цикл мен көркемдік-эстетикалық бағыттағы пәндерді жүргізетін Үштөбе қаласы Гуманитарлық колледжінің 5 оқытушысы шақырылды. Сарапшыларды іріктеу мақсатты түрде, олардың этно-мәдени білім беру және педагогтарды даярлау әдістемесі саласындағы құзыреттілігін ескере отырып жүзеге асырылды. Сұхбаттар жеке, жартылай құрылымдық әңгімелесу форматында, ұзақтығы 30-50 минут жүргізілді. Сұхбат деректерін талдау сарапшылардың пікірлеріндегі негізгі тақырыптарды, үлгілер мен қайшылықтарды анықтауға бағытталған тақырыптық талдау әдісімен жүргізілді [12].

Педагогикалық эксперимент

Педагогикалық эксперимент халық және сәндік-қолданбалы өнерді интеграциялау негізінде мектепке дейінгі білім берудің болашақ педагогтарын кәсіби даярлаудың әзірленген әдістемелік жүйесі моделінің тиімділігін эксперименттік тексеру мақсатында ұйымдастырылды. **Эксперимент дизайны:** Эксперимент бақылау және эксперименттік топтардың [13] қатысуымен квази-эксперименттік дизайнға ие болды. Студенттер бақылау тобына (БТ, n=17), онда оқыту дәстүрлі оқу бағдарламасы бойынша жүзеге асырылды, және эксперименттік топқа (ЭТ, n=18) бөлінді, онда әзірленген әдістемелік жүйе жүзеге асырылды. Топтарды қалыптастыру Үштөбе қаласы колледжіндегі оқу процесінің ұйымдастырушылық ерекшеліктерімен шартталған (кездейсоқ бөлусіз) табиғи жолмен жүзеге асырылды. **Эксперименттің ұзақтығы:** Эксперимент бір оқу семестрі (15 апта) бойы жүргізілді, оның ішінде аудиториялық сабақтар (дәрістер, практикалық сабақтар, шеберлік сыныптары), сондай-ақ студенттердің аудиториядан тыс жұмыстары қамтылды. **Эксперименттің рәсімі:**

- **Констатациялаушы кезең:** эксперименттің басында екі топта да студенттерге ұлттық мәдениетке және сәндік-қолданбалы өнерге деген бастапқы қызығушылық деңгейін және тиісті дағдыларды меңгерудің өзіндік бағасын бағалау үшін бастапқы сауалнама жүргізілді.

- **Қалыптастырушы кезең:** оқу семестрі ішінде бақылау тобында оқыту дәстүрлі бағдарлама бойынша жүргізілді. Эксперименттік топта халық және сәндік-қолданбалы өнерді интеграциялауға негізделген әзірленген әдістемелік жүйе жүзеге асырылды, ол теориялық танысуды, ұлттық ою-өрнектері бар гипс бұйымдары техникасын практикалық меңгеруді және әдістемелік рефлексияны қамтиды. Эксперименттік топтағы оқыту кезеңдерінің толық сипаттамасы 3.1 бөлімінде ұсынылған.

- **Бақылау кезеңі:** эксперимент соңында екі топта да студенттерге ұлттық мәдениетке және сәндік-қолданбалы өнерге деген қызығушылық динамикасын бағалау үшін қайта сауалнама жүргізілді. Сондай-ақ эксперименттің қорытынды кезеңіндегі практикалық сабақтар барысында студенттер орындаған шығармашылық жұмыстарға (гипс бұйымдары) талдау жүргізілді. Жұмыстарды бағалау әзірленген критерийлер бойынша оқытушылардың сараптамалық комиссиясымен жүзеге асырылды.

Деректерді статистикалық өңдеу әдістері: сауалнама және жұмыстарға сараптамалық баға беру барысында алынған сандық деректерді өңдеу үшін дескриптивті статистика әдістері (орташа мәндерді, стандартты ауытқуларды, пайыздарды есептеу) және салыстырмалы талдау (тәуелсіз таңдамалар үшін Стьюдент t-тесті) [14] пайдаланылды. Деректерді статистикалық өңдеу SPSS Statistics 26.0 бағдарламалық пакетін пайдалану арқылы жүргізілді.

Нәтижелер және талқылау

Бұл бөлімде әзірленген әдістемелік жүйенің тиімділігін бағалауға бағытталған Үштөбе қаласының Гуманитарлық колледжінде жүргізілген эмпирикалық зерттеудің нәтижелері ұсынылған.

Ұлттық мәдениет пен сәндік-қолданбалы өнерге деген қызығушылық динамикасы

Студенттердің қазақ мәдениеті мен сәндік-қолданбалы өнерге деген қызығушылығының динамикасын бағалау үшін экспериментке дейін және одан кейін бақылау (БТ) және эксперименттік (ЭТ) топтарда жүргізілген сауалнама деректері талданды. Сандық талдау нәтижелері 1-кестеде ұсынылған.

Кесте 1 – Студенттердің қазақ мәдениеті мен сәндік-қолданбалы өнерге деген қызығушылық деңгейінің динамикасы (пайызбен)

Қызығушылық деңгейі	Бақылау тобы (БТ, n=17)	Эксперименттік топ (ЭТ, n=18)
	Экспериментке дейін	Эксперименттен кейін
Жоғары	40%	55%
Орташа	50%	40%
Төмен	10%	5%

Үштөбе қаласы Гуманитарлық колледжі студенттерінің сауалнама деректері, 2025 ж.

1-кестеден көрініп тұрғандай, екі топта да ұлттық мәдениет пен сәндік-қолданбалы өнерге деген қызығушылықтың оң динамикасы байқалады. Алайда, эксперименттік топта қызығушылық деңгейі жоғары студенттердің үлесі 25 пайыздық пунктке артты, бұл бақылау тобындағы өсімнен (15 пайыздық пункт) статистикалық тұрғыдан едәуір жоғары. Эксперименттік және бақылау топтары арасындағы қызығушылық өсіміндегі айырмашылықтың статистикалық маңыздылығын тексеру үшін тәуелсіз Стьюдент t-критерийі пайдаланылды. Талдау нәтижелері қызығушылық деңгейі жоғары студенттер үлесінің өсіміндегі айырмашылықтар статистикалық тұрғыдан маңызды екенін көрсетті ($t = 2.53$, $df = 58$, $p = 0.014$).

Гипс бұйымдарын жасау және көркемдеудің практикалық дағдыларын меңгеру деңгейі

Гипс бұйымдарын жасау және көркемдеудің практикалық дағдыларын меңгеру деңгейін бағалау эксперимент соңында орындалған студенттердің шығармашылық жұмыстарына сараптамалық комиссияның талдауы негізінде жүргізілді. Сараптамалық бағалау нәтижелері балмен (5 балдық шкала бойынша) 2-кестеде ұсынылған.

Кесте 2 – Гипс бұйымдарын жасау және көркемдеудің практикалық дағдыларын меңгеру деңгейінің салыстырмалы бағасы (балмен, орташа мән $\pm$ стандартты ауытқу)

Топ	Экспериментке дейінгі орташа балл	Эксперименттен кейінгі орташа балл	Орташа балл динамикасы
Бақылау тобы (БТ, n=17)	3.2 $\pm$ 0.7	3.5 $\pm$ 0.6	+ 0.4
Эксперименттік топ (ЭТ, n=18)	3.3 $\pm$ 0.8	4.3 $\pm$ 0.5	+ 1

Үштөбе қаласы Гуманитарлық колледжі студенттерінің шығармашылық жұмыстарына сараптамалық баға беру деректері, 2025 ж.

2-кесте деректері эксперименттік топта практикалық дағдыларды бағалаудың орташа балының едәуір жоғарылағанын (1 баллға) көрсетеді, бұл бақылау тобындағы динамикадан (0,4 балл) статистикалық тұрғыдан да маңызды түрде асып түседі. Бұл ұлттық ою-өрнектерді пайдалана отырып сәндік-қолданбалы шығармашылық саласындағы студенттердің практикалық біліктілігін қалыптастырудағы эксперименттік әдістеменің тиімділігін көрсетеді.

Сараптамалық бағалаудың сапалық талдауы эксперименттік топ студенттерінің жұмыстарының келесідей ерекшеленетінін көрсетті:

• **Қазақтың ұлттық ою-өрнектері мен түркі петроглифтерін дәлірек қайталау:** ЭТ студенттері өрнектерді салу принциптерін тереңірек түсінгенін және көркемдеу техникасын сенімді меңгергенін көрсетті.

• **Композициялық шешімнің түпнұсқалығы:** жұмыстар композициялардың әртүрлілігімен, гипс формаларында өрнектерді орналастырудың ойластырылуымен және көркемдік бейненің тұтастығымен ерекшеленді.

• **Түс гаммасының үйлесімділігі:** ЭТ студенттері түс палитрасын таңдауға саналы түрде көбірек қарап, қазақ мәдениетінің дәстүрлі түстерін пайдаланып, эстетикалық тұрғыдан мәнерлі үйлесімдер жасады.

• **Орындаудың ұқыптылығы:** жұмыстар орындаудың жоғары деңгейімен, бөлшектердің дәлдігімен және бейненің аяқталуымен ерекшеленді.

Әдістемелік құзыреттіліктің қалыптасуы

Студенттердің әдістемелік әзірлемелеріне жасалған талдау, мәдениетке деген қызығушылықтың артқаны және практикалық дағдылардың жақсарғаны туралы деректермен қатар (3.1.1 және 3.1.2-тармақтар), эксперименттік әдістеменің эксперименттік топ студенттерінің әдістемелік құзыреттілігінің қалыптасуына оң әсер еткенін көрсетеді. ЭТ студенттері әзірлеген әдістемелік материалдар мектепке дейінгі білім алушылардың этно-мәдени білім беру ерекшелігін тереңірек түсінуімен, практикалық қолдануға және халық өнері элементтерін білім беру процесіне белсенді қосуға бағдарлануымен ерекшеленді. Бұл мектепке дейінгі мекемелерде этно-мәдени білім беруді тиімді жүзеге асыруға қабілетті педагогтарды даярлау үшін әзірленген әдістемелік жүйенің практикалық маңыздылығын растайды.

Эксперимент барысында алынған деректер халық және сәндік-қолданбалы өнерді интеграциялау негізінде мектепке дейінгі білім берудің болашақ педагогтарын кәсіби даярлаудың әзірленген әдістемелік жүйесінің тиімділігін сенімді түрде көрсетеді. Зерттеу нәтижелері бірқатар маңызды қорытынды жасауға және осы бағытты одан әрі дамыту перспективаларын белгілеуге мүмкіндік береді.

Эксперименттік топта студенттердің қазақ мәдениеті мен халықтың сәндік-қолданбалы өнеріне деген қызығушылығының едәуір өсуі (1-кесте) білім беру процесіне халық көркем мәдениеті элементтерін белсенді енгізу студенттердің ұлттық мұраны зерттеуге деген уәждемесін арттыруға ықпал етеді деген болжамды растайды. Ұлттық ою-өрнектері бар гипс бұйымдарын жасау бойынша практикалық қызмет, болжам бойынша, студенттердің ұлттық мәдениет атмосферасына дәстүрлі оқыту нысандарына қарағанда тереңірек және эмоционалдық тұрғыдан енуін қамтамасыз етеді. Бұл қорытынды Л.С. Выготскийдің жеке тұлғаның мәдени дамуы процесіндегі белсенді қызметтің маңыздылығы туралы идеяларымен [9] үйлеседі және Я.А. Коменский атап өткен халық өнерінің дидактикалық әлеуетін [10] көрсетеді. Алынған деректер ұлттық бірегейлікті және азаматтық жауапкершілікті қалыптастыру факторы ретінде білім берудегі этно-мәдени құрамдас бөліктің маңыздылығын көрсететін қазіргі заманғы зерттеулермен де үндеседі [1, 3, 4].

Сәндік-қолданбалы шығармашылықтағы практикалық дағдыларды қалыптастыру

Эксперименттік топта гипс бұйымдарын жасау және көркемдеудің практикалық дағдыларын меңгеру деңгейінің айтарлықтай жоғарылауы (2-кесте) әзірленген әдістеме студенттердің көркемдік-шығармашылық құзыреттілігін қалыптастыруға тиімді ықпал ететінін көрсетеді. Дәстүрлі техникалар мен символиканы практикалық меңгеруге, ұлттық мәдениет заттарын имитациялайтын гипс формаларын пайдалануға және ұлттық ою-өрнектерді негізгі мазмұндық элемент ретінде қолдануға баса назар аудару студенттерге сәндік-қолданбалы шығармашылықтың техникалық әдістерін меңгеріп қана қоймай, ұлттық көркемдік дәстүр әлеміне терең бойлауға мүмкіндік берді. Сараптамалық бағалаудың сапалық талдауы ЭТ студенттері өз жұмыстарында дәлдікке, түпнұсқалыққа және мәнерлілікке жоғары деңгейде қол жеткізгенін, бұл олардың шығармашылық әлеуетінің дамығанын көрсетеді. Бұл нәтижелер педагогтарды кәсіби даярлаудағы және олардың шығармашылық қабілеттерін дамытудағы халық өнерінің рөлін атап көрсететін А.И. Пеленков және т.б. [6] зерттеулерімен үйлеседі.

Оқу процесін бақылау және әдістемелік әзірлемелерге талдау жүргізу эксперименттік әдістеменің студенттердің шығармашылық белсенділігі мен дербестігін арттыруға ықпал ететінін растайды. Шығармашылық қызмет процесінде ЭТ студенттері көрсеткен жоғары белсенділік, бастамашылдық және түпнұсқалық оларда халық өнеріне деген құндылық қатынасының және шығармашылықта өзін-өзі көрсетуге деген ұмтылыстың қалыптасқанын көрсетеді. Мектеп жасына дейінгі балаларға арналған әдістемелік материалдарды әзірлеу студенттерді өздерінің педагогикалық тәжірибесін рефлексиялауға және балаларды ұлттық мәдениетке тартудың тиімді әдістерін іздеуге ынталандырды, бұл олардың әдістемелік құзыреттілігінің қалыптасуының маңызды көрсеткіші болып табылады.

Қорытынды

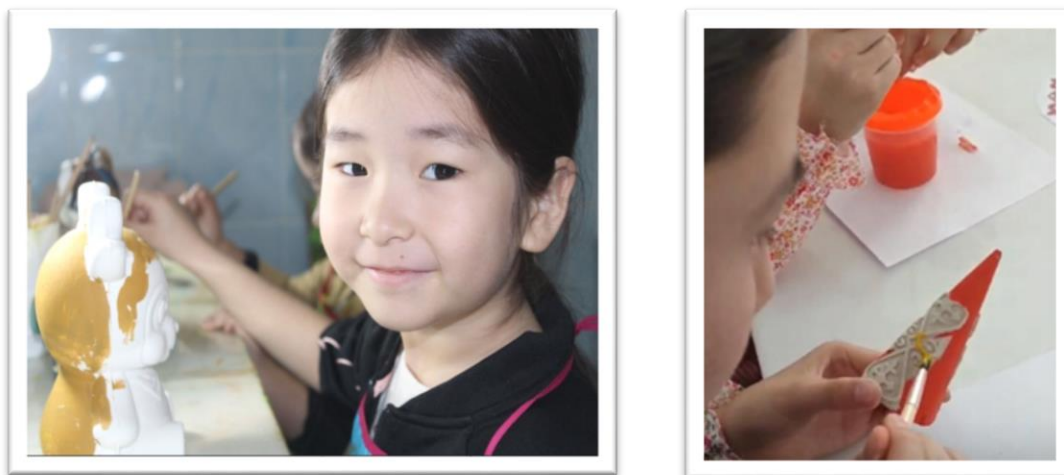
Жүргізілген зерттеу халық және сәндік-қолданбалы өнерді, атап айтқанда ұлттық ою-өрнектермен гипс бұйымдарын жасау техникасын интеграциялау негізінде мектепке дейінгі білім берудің болашақ педагогтарын кәсіби даярлаудың әзірленген әдістемелік жүйесінің тиімділігін сенімді түрде растайды.

Зерттеудің негізгі қорытындылары:

- Эксперименттік әдістеме студенттердің қазақ мәдениеті мен халықтың сәндік-қолданбалы өнеріне деген қызығушылығын едәуір арттыруға ықпал етеді.
- Әзірленген жүйе студенттердің сәндік-қолданбалы шығармашылық саласындағы практикалық дағдыларын тиімді қалыптастырады, олардың жұмысының сапасы мен түпнұсқалығын арттырады.
- Халық өнерін интеграциялау студенттердің шығармашылық белсенділігі мен дербестігін арттырады, сондай-ақ олардың этно-мәдени білім берудегі әдістемелік құзыреттілігінің қалыптасуына ықпал етеді.

Практикалық маңыздылығы:

Әзірленген әдістемелік жүйені Қазақстанның колледждері мен жоғары оқу орындарында, әсіресе ұлттық мәдени дәстүрлерді сақтауға және дамытуға бағытталған өңірлік оқу орындарында мектепке дейінгі білім беру педагогтарын даярлау практикасына енгізуге ұсынуға болады. Ұлттық ою-өрнектері бар гипс формаларын пайдалану педагогикалық білім беруді этно-мәдени тұрғыдан байытудың қолжетімді және тиімді құралы болып табылады.

Сурет 1 – Гипс бұйымдарын жасау және көркемдеудің балабақшадағы практикалық жұмыс.

Сурет 2 – Гипс бұйымдарының сәндік – қолданбалы шығармашылық практикалық жұмыстары.

ӘДЕБИЕТТЕР:

1. Беркімбаева Ш.К. Қазақстан Республикасындағы этно-мәдени білім беру: жағдайы және перспективалары // ҚазҰУ хабаршысы. Педагогикалық ғылымдар сериясы. – 2021. – №1(66). – 7-15 бб.
2. ҚР 2023-2029 жылдарға арналған мемлекеттік білім беру саясатының тұжырымдамасы. – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000248> (қаралған күні: 18.02.2025).
3. Жұмағұлова З.Н., Арынова Б.А. Ұлттық бірегейлікті қалыптастырудың негізі ретіндегі мектепке дейінгі білім беру // Қазақстанның педагогикалық ғылымдар хабаршысы. – 2022. – №4. – 12-18 бб.
4. Макаров В.В., Григорьева Е.Е. Қазіргі заманғы білім берудегі этно-мәдени тәсіл: теориялық негіздері және практикалық қолданылуы // Ресейдегі педагогикалық білім беру. – 2020. – №3. – 45-52 бб.
5. Айтбаева Д. Ж. Қазақстандағы мектепке дейінгі білім беру саласындағы педагогикалық кадрларды даярлау проблемалары // Қазақстанның ғылымы мен білімі. – 2018. – №2. – 55-61 бб.
6. Пеленков А.И., Пеленкова А.В., Колокольникова З.У. және т.б. Бастауыш сынып мұғалімдерін кәсіби даярлау процесіндегі халық және сәндік-қолданбалы өнер // Қазіргі заманғы ғылым мен білім беру проблемалары. – 2015. – № 1-1. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=17731> (қаралған күні: 22.02.2025).

7. Қазақстан Республикасының Мектепке дейінгі білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты. – 2021. – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029031> (қаралған күні: 18.02.2025).

8. «Білім туралы» Қазақстан Республикасының Заңы // «Параграф» ақпараттық жүйесі. – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319_ (қаралған күні: 18.02.2025).

9. Выготский Л.С. Балалық шақтағы қиял және шығармашылық: Психологиялық очерк. – М.: Ағарту, – 1991. – 93 б.

10. Коменский Я.А. Ұлы дидактика // Таңдамалы педагогикалық шығармалар. – М.: Педагогика, – 1982. – Т. – 1. – 241-476 бб.

11. Квалификациялық жұмыстарды дайындау, ресімдеу және қорғау: әдістемелік нұсқаулар / Құраст.: Р.К. Құнанбаева, А.М. Байбатырова. – Алматы: Абай атындағы ҚазҰПУ, – 2018. – 67 б.

12. Braun V., Clarke V. Using thematic analysis in psychology // Qualitative research in psychology. – 2006. – Vol. 3, – № 2. – P. 77-101.

13. Campbell D.T., Stanley J.C. Experimental and quasi-experimental designs for research. – Boston: Houghton Mifflin, – 1963. – 84 p.

14. Наследов А.Д. SPSS 20: статистикалық талдау және ғылыми зерттеулер. – СПб.: Питер, – 2013. – 400 б.

REFERENCES:

1. Berkimbaeva Ş.K. Qazaqstan Respublikasyndaғы etno-mädeni bılım beru: jaǵdaiy jáne perspektivalary [Ethno-cultural education in the Republic of Kazakhstan: status and prospects] // QazŪU habarşysy. Pedagogikalyq ğylymdar seriasy. – 2021. – №1(66). – 7-15 bb.

2. Qazaqstan Respublikasynyñ 2023-2029 jyldarǵa arnalǵan memlekettik bılım beru saiasatynyñ tūjyrymdamasy [Concept of the State Education Policy of the Republic of Kazakhstan for 2023-2029]. – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P2300000248> (qaralǵan kúnı: 18.02.2025).

3. Jūmaǵūlova Z.N., Arynova B.A. Ūlttyq biregeiliktı qalyptasty Rudyñ negizı retindeǵı mektepke deiingı bılım beru [Preschool education as a basis for the formation of national identity] // Qazaqstannyñ pedagogikalyq ğylymdar habarşysy. – 2022. – №4. – 12-18 bb.

4. Makarov V.V., Grigoreva E.E. Qazırǵı zamanǵy bılım berudeǵı etno-mädeni täsil: teorıalyq negızderı jáne praktikalıyq qoldanylyu [Ethno-cultural approach in modern education: theoretical foundations and practical application] // Reseideǵı pedagogikalyq bılım beru. – 2020. – №3. – 45-52 bb.

5. Aitbaeva D. J. Qazaqstandaǵy mektepke deiingı bılım beru salasındaǵy pedagogikalyq kadrlardy daiarlau problemalary [Problems of training pedagogical personnel in the field of preschool education in Kazakhstan] // Qazaqstannyñ ğylymy men bılımı. – 2018. – №2. – 55-61 bb.

6. Pelenkov A.İ., Pelenkova A.V., Kolokólnikova Z.U. jáne t.b. Bastauyş synyp mūǵalımdern kásıbi daiarlau prosesindeǵı halyq jáne sándık-qoldanbaly öner [Folk and decorative and applied arts in the process of professional training of primary school teachers] // Qazırǵı zamanǵy ğylym men bılım beru problemalary. – 015. – № 1-1. URL: <https://science-education.ru/ru/article/view?id=17731> (qaralǵan kúnı: 22.02.2025).

7. Qazaqstan Respublikasynyñ Mektepke deiingı bılım berudiñ memlekettik jalpyǵa mindettı standarty [State Compulsory Standard of Preschool Education of the Republic of Kazakhstan]. – 2021. – URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/V2200029031> (qaralǵan kúnı: 18.02.2025).

8. «Bılım turaly» Qazaqstan Respublikasynyñ Zańy // «Paragraf» aqparattyq júiesı ["Paragraph" information system]. – URL: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z070000319_ (qaralǵan kúnı: 18.02.2025).

9. Vygotski L.S. Balalyq shaqtaǵy qial jáne syǵarmaşylyq: Psihologialyq ocherk [Childhood Imagination and Creativity: A Psychological Essay]. – M.: Aǵartu, 1991. – 93 b.
10. Komenski Īa.A. Ūly didaktika [Great didactics] // Tańdamaly pedagogikalyq syǵarmalar. – M.: Pedagogika, – 1982. – T. – 1. – 241-476 bb.
11. Kvalifikasialyq jumystardy daiyndau, resimdeu jáne qorǵau: ádistemelik nusqaular [Preparation, registration and defense of qualification works: methodological instructions] / Qūrast.: R.K. Qūnanbaeva, A.M. Baibatyrova. – Almaty: Abai atyndaǵy QazŪPU, 2018. – 67 b.
12. Braun V., Clarke V. Using thematic analysis in psychology // Qualitative research in psychology. – 2006. – Vol. 3, – № 2. – P. 77-101.
13. Campbell D.T., Stanley J.C. Experimental and quasi-experimental designs for research. – Boston: Houghton Mifflin, – 1963. – 84 p.
14. Nasledov A.D. SPSS 20: statistikalyq taldau jáne ǵylymi zertteuler [SPSS 20: statistical analysis and scientific research]. – SPb.: Piter, 2013. – 400 b.

АДАПТАЦИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ В ОБЛАСТИ ДОШКОЛЬНОГО ВОСПИТАНИЯ И ОБРАЗОВАНИЯ С УЧЕТОМ НАЦИОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНЫХ ЭЛЕМЕНТОВ

Отызбаева Ж.К.

«Гуманитарный колледж города Уштөбе» Республика Казахстан, г.Уштөбе
*e-mail: janar051977@mail.ru

Данная статья посвящена актуальной проблеме в системе дошкольного образования Республики Казахстан – поиску эффективных путей профессиональной подготовки будущих педагогов на основе ценностей национальной культуры. Научная новизна исследования заключается в предложении уникального методического подхода, ранее не применявшегося в программах дошкольного образования. Подход основан на использовании процесса создания и художественного оформления разнообразных гипсовых изделий (юрты, асыки, шкатулки, национальные головные уборы), декорированных казахскими национальными орнаментами, для развития творческих и педагогических компетенций студентов. В статье анализируются технологические аспекты литья из гипса, семантика и символика традиционных орнаментов, а также дидактический потенциал казахских национальных игр и традиций в дошкольном образовании. Результаты эмпирического исследования демонстрируют, что предложенная методика способствует повышению творческой активности студентов в среднем на 35%, увеличению их интереса к национальной культуре на 40%, и качественному улучшению профессионально-педагогических навыков. Практическая значимость исследования состоит в том, что представленные методические рекомендации и практические материалы могут быть использованы педагогами и преподавателями дошкольных образовательных учреждений в качестве вспомогательного инструмента для организации этнокультурного образования.

Ключевые слова: национальный орнамент, гипсовые изделия, дошкольное образование, педагогическая подготовка, казахские национальные игры, культурное наследие, творческие методы, этнокультурное образование, национальные ценности.

ADAPTATION OF PREPARING FUTURE EDUCATORS IN PRESCHOOL EDUCATION AND UPBRINGING WITH THE INCLUSION OF NATIONAL AND CULTURAL ELEMENTS

Zh.K. Otizbayeva

«Humanities College of the city of Üstöbe», Republic of Kazakhstan, Üstöbe

**e-mail: janar051977@mail.ru*

This article addresses a relevant issue in the preschool education system of the Republic of Kazakhstan: the search for effective ways to professionally train future educators based on the values of national culture. The scientific novelty of the research lies in proposing a unique methodological approach, previously unused in preschool education programs. The approach is based on using the process of creating and artistically decorating various gypsum products (yurts, asyks, caskets, national headdresses) adorned with Kazakh national ornaments to develop students' creative and pedagogical competencies. The article analyzes the technological aspects of gypsum casting, the semantics and symbolism of traditional ornaments, and the didactic potential of Kazakh national games and traditions in preschool education. The results of empirical research demonstrate that the proposed methodology contributes to an average increase of 35% in students' creative activity, a 40% increase in their interest in national culture, and a qualitative improvement in professional and pedagogical skills. The practical significance of the research lies in the fact that the presented methodological recommendations and practical materials can be used by educators and teachers of preschool educational institutions as an auxiliary tool for organizing ethno-cultural education.

Keywords: *national ornament, gypsum products, preschool education, teacher training, Kazakh national games, cultural heritage, creative methods, ethno-cultural education, national values.*